

Матжанова I.Ә.¹

¹Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
(Алматы, Қазақстан)

ҚАЗІРГІ ҚОҒАМДАҒЫ ЖАСТАРДЫҢ ОРНЫ МЕН ОЛАРДЫҢ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа

Мақалада жастарға тән рухани-мәдени көрсеткіштер олардың әлеуметтену үдерісінің жалғасуымен, мәдени-эстетикалық және рухани-ізгілікті құндылықтарды игеруін анықтау мақсат етілген. Жастардың өмірлік тәжірибелерінің шағын болуы осы құндылықтарды игерудің толық жүзеге аспағаны туралы сөз болады. Жұмыста жастарды өзіндік құбылыс ретінде анықтау, жастық шекке бөліп қарастыру, ерекшеліктерін айқындау мәселелері қарастырылған.

Түйін сөздер: жастық категория, құндылықтар, әлеуметтік топ.

Matzhanova I.A.¹

¹Kazakh national pedagogical university of a named after Abay
(Almaty, Kazakhstan)

THE ROLE OF YOUNG PEOPLE IN MODERN SOCIETY AND THE FEATURES OF THEIR VALUES

Abstract

The aim of the article is to determine the spiritual and cultural characteristics of youth as the process of socialization continues, and the acquisition of cultural, aesthetic and spiritual values. A little life experience of young people means that the development of these values is not fully realized. The paper considers the issues of identifying young people as a phenomenon, dividing them into age groups, and identifying their characteristics.

Keywords: age category, values, social group

Матжанова И.А.¹

¹Казахский национальный педагогический университет имени Абая
(Алматы, Казахстан)

РОЛЬ МОЛОДЫХ ЛЮДЕЙ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ И ОСОБЕННОСТИ ИХ ЦЕННОСТЕЙ

Аннотация

Целью статьи является определение духовно-культурных особенностей молодежи по мере продолжения процесса социализации, приобретения культурных, эстетических и духовных ценностей. Небольшой жизненный опыт молодых людей означает, что развитие этих ценностей не полностью реализовано. В работе рассматриваются вопросы идентификации молодых людей как явления, разделения их на возрастные группы, выявления их особенностей.

Ключевые слова: возрастная категория, ценности, социальная группа.

Бүгінгі таңда қазақстандық қоғамда орын алған әртүрлі әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық үдерістердің қарқындылығы, мемлекетіміздің 2050 жылға қарай әлемнің ең дамыған 30 мемлекетінің қатарына кіру мақсатында стратегиялық даму бағыттарын анықтап, біртіндеп жүзеге асыруға ұмтылуы қоғам тарапынан еліміздің болашағы – жастарға үлкен жауапкершілік жүктейді. Қазақстан Республикасының бірінші Президенті Н.Ә. Назарбаев өзінің «Болашаққа бағдар: рухани

жаңғыру» атты мақаласында: «Мемлекет пен ұлт құрыштан құйылып, қатып қалған дүние емес, үнемі дамып отырған тірі ағза іспетті. Ол өмір сүру үшін заман ағымына саналы түрде бейімделуге қабілетті болуы керек», – деп жазады [1, 2 б]. Осы ағзаның үнемі дамып отыруына мүмкіндік беретін қоғамдағы әлеуметтік топтардың бірі – жастар.

«Жастар» ұғымы демографиялық және статистикалық қана түсінік емес, әлеуметтік-философиялық, мәдениеттанулық, этнографиялық, әлеуметтанулық, психологиялық ғылымдардың категориясы есебінде де қарастырылады. Біздің зерттеу тақырыбымыздың аясында бұл – әлеуметтік философия категориясы ретінде нысанаға алынады. Адамның физиологиялық эволюциясында нақты тұлға туылады, даму кезеңдерінен өтеді, әлеуметтенеді, мәдениеттің арсеналын, оның нормаларын, құндылықтарын, идеалдарын меңгеру сатыларын бастан өткізеді. Осыған байланысты, онтогенез мәселесі аясындағы зерттеушілер «өмір циклі» немесе «өмірлік жол» ұғымдарын қолданады. Екеуінің артықшылықтары да, кемшіліктері де бар. Алғашқы ұғымның артықшылықтары – ол жеке адамның ақырғы өмірін белгілейді, кемшілігі – бұл соңы мен басына барып тұйықталуымен байланысты. Екінші ұғымның артықшылығы – ол біріншінің кемшілігінен алшақтайды, бірақ жеке адамның өмірлік үрдісінің шексіздігімен, аяқталмаушылығымен байланысты. И.С. Кон өмірлік жол ұғымы анағұрлым релевантты деп есептейді. Өмірлік жол әлдебір біртекті үрдіс болып табылмайды, бірақ әртүрлі фазалардан, сатылардан, кезеңдерден тұрады. Тұлға өзінің өмірлік жолында әртүрлі жас кезеңдерінен өтеді. Ал қоғамда жеке адамдардың бәрі бір уақытта туылмайтындықтан және бір уақытта барлық жас кезеңдерінен өтпейтіндіктен, кез келген қоғамда бір уақытта әр түрлі жастың өкілдері қатар өмір сүреді. Оның ішінде жастар қоғамдағы әлеуметтік топ ретінде белгілі замандас кезеңіне сүйене алатын өзіндік ықпалды және белсенді құбылыс.

Мәдениеттің бәрінде жас символизмі кезігеді. Сонымен қатар, архаикалық мәдениетті қоса алғанда, кез келген мәдениетте адамның жағымды және жағымсыз нысанының толығымен айқын нормативті бейнесі бар. Адамның жағымды бейнесі адамның әлдебір қағидасы – идеалды адамның бейнесі, аталған мәдениеттің нормалары мен құндылықтарына сәйкес адам, қоғамдық және жеке санада қоғамның кез келген мүшесінің тиісті мінез-құлқы мен әрекетіне сәйкес келетін кез келген адам тәрізді болып көрінеді. Қоғамдық санадағы адамның жағымсыз бейнесі – бұл мәдениеттегі нормаларға және құндылықтарға сәйкес келмейтін келбеті. Адам бейнесі (жағымды да, жағымсыз да) мәдени-тарихи және этномәдени реңкке ие. Оның үстіне, бір мәдениеттің құрамындағы бұл бейнелер көбіне әртүрлі болады, әсіресе, егер мәдениет пен социум күрделі түрде топтарға, страталарға немесе сыныптарға бөлінген сайын әртүрлілік те арта түседі. Мұндай кезде бұл бейнелерде жеке адамның топтық, ұлттық, сыныптық және соған ұқсас басқа да тиісті белгілері болады. Қызмет бөлінісі мен сананың мамандандырылған нысандарын (ғылым, философия, теология, құқық теориясы және т.б.) және қарапайым сана саласын, жалпы адам бейнесін және ережесін, атап айтқанда, ерлер мен әйелдердің бейнелерін және ережелерін бір-біріне қарама-қарсы қою орын алған мәдениетте (мұның бәрі – постархаикалық мәдениет) бұлар әртүрлі және кейде салыстыруға келмейді.

Адам бейнесі мен ережесін әрі қарай нақтылау, біріншіден, оның жасында, екіншіден, оның гендерлік сипатында өрбуі тиіс. Жас сипаттамасына сәйкес, мәдениетте балалық, ересектік, қарттық шақтардың белгілі бір бейнелері өндіріліп шығарылады. Адамның жас және соған жақын гендерлік сипаттамалары да қоғамдық санада жағымды және жағымсыз бейне күйінде белгіленеді. Осыған сәйкес, ұл мен қыздың, екі жыныстағы жасөспірімдердің, бойжеткен мен бозбаланың, орта жастағы еркек пен әйелдің, шал мен кемпірдің жағымды және жағымсыз бейнелері қалыптасады. Бұлардың бәрі мәдени-тарихи, этномәдени және (немесе) ұлттық-мәдени айқындылыққа ие екендігі сөзсіз. Қоғамдағы осы гендерлік-жастық категорияларға сәйкес тиісті топтардың арасында қарым-қатынас түрлері де өріледі. Нақты талаптар мен үміттер өндіріледі. Мысалы, жеті жасар балаға бозбалаға немесе бойжеткенге қойылатын талаптар қойылмайды, ал ересектен жасөспірімдерге тән мінез-құлық күтілмейді. Міне осыдан басты айырмашылықтар туындайды да, жастар болмысы өзіндік физиологиялық-жыныстық айырмашылықтарын әлеуметтенген кейіпте де айқындай алады.

Салалық қызметтің дамуына, оның мамандануының шамасына қарай қоғамдық қатынастар да күрделене түсті. Туылған адамның жай ғана ересек дербес болып өсуі жеткіліксіз болды. Ол биологиялық мираскорлық тетіктерімен ғана берілмейтін, қоғамдағы қызмет және өзара қарым-қатынас нысандарын меңгеруге тағайындалды. Басқаша айтқанда, «әлеуметтену» деп аталатын үрдіс қажет болды. Жеке адам қауымның толық құқылы және нағыз мүшесі болу үшін, қауымның басқа мүшелеріне деген тәртіп пен қарым-қатынастың негізгі нормаларын, сондай-ақ оның негізгі мәдени құндылықтарын (бұл тәртіп феномені) меңгеруі және ұрпақтың жинақтаған негізгі білімін және

қызметтің негізгі түрлерін (білім алу түрлері) меңгеруі тиіс еді. Мәдениет неғұрлым ілгерілеп өрлеген сайын, жеке адамның тіршілік қызметіндегі жас градациясы соғұрлым бөліну де күшейе түсті. Шнирельман бұл жағдаяттың үрдістік кезеңдерін былайша саралап көрсетеді: «Байырғы егінші қауымдарда әлеуметтену үрдісі ұзақ жылдарға созылған, бұл бірнеше кезеңдерден өткен. Әртүрлі этномәдени ортадаоның көрінісі әртүрлі болды, бірақ жалпы оны төмендегі жас категорияларына қатысты топтастырған жөн: сәбилік (туылған кезден 3 – 4 жасқа дейін), балалық шақ (3 – 4 жастан 8 – 10 жасқа дейін), ересектік (8 – 10 жастан 13 – 15 жасқа дейін), жасөспірімдік (13 – 15 жастан 17 – 25 жасқа дейін). Қауымдардың көбіндегі адамдар жасөспірімдік жасы аяқталысымен ересектердің мәртебесіне ие болған, алайда әлеуметтену мұнымен аяқталмай, кейбір жағдайларда қарттыққа дейін жалғаса түсті. Жоғарыда көрсетілген жас категориялары, ең алдымен, ерадамдардың әлеуметтену үрдісіне тән. Әйелдер алғашқы некеге (12 – 15 жастан бастап) тұрып, ересектердің категориясына айтарлықтай ертерек өткен» [2, 388-389 бб.]. Сонымен қатар, жеке адамды балалық шақтан, ересектікке дейінгі қалпынан ересектікке дейінгі өмірге дайындау сатысы тәрізді алғашқы қауымдық құрылыстағы индивидуумның өміріндегі маңызды аралықты да атап өткен жөн.

Егер де адамның өмірлік циклінің жеңілдетілген кезеңдеріне тоқталсақ, қазіргі дәуірде жас ерекшелік категориясын былайша бөліп көрсетуге болады: 1) сәбилік; 2) балалық шақ, бұған мектеп жасына дейінге мен мектеп жасына толғандар кіреді; 3) ересектікке бетбұрыс немесе жасөспірімдік жас; 4) жастық шақ; 5) кемелдену; 6) қарттық. Психолог-педагог мамандар осы категориялардың әрқайсысының өзіндік кезеңдерін әр түрлі деңгейде бөліп көрсетеді. Қазіргі кезде, «жастар» категориясына, негізінен, кейінгі жасөспірімдік жас (пубертатты жас деп аталады) пен жастық шақ жатады. Зерттеушілердің кейбіреуі ересектік өмірдің алғашқы бірнеше жасын қарастырады. Ал қазақ қоғамында дәстүрлі таным-түсініктерде жас ерекшеліктердің өзіндік ерекшеліктері сақталады.

Егер 13 жастан 30 жасқа дейінгілердің жасын қарастырсақ, он бес жылдан астам уақыт бойы тұлға бір қалыпты, біркелкі сапада өзгеріссіз сақталып тұрады деген пікірге сену қиын. Мысалы, әлеуметтік мәртебе тұрғысынан алғанда, егер жеке адам 13 жасында небәрі орта мектептің 5 – 6 класында оқыса, ол 30 жаста жоғары білім алып, тіпті жоғары әлеуметтік мәртебелерге көтеріліп, мысалы, ғылыми дәрежені де алуы мүмкін. Ең азында, 30 жас – еңбекке толығымен қабілетті жас. Физиологиялық тұрғыдан алсақ, егер, жыныстық жетілу 13 жаста енді басталса, 30 жасында оның жасы онға жеткен ұрпағы болуы да мүмкін. Ендеше, «жастар» ұғымын абстракт тұрғысынан, жас белгілеріне қарамастан бөліп алуға болмайды дегенді білдіреді. Сол себепті де жастар кезеңін үш сатыға бөліп қарастырған жөн: 1) кейінгі жасөспірімдік жас (13 – 16 жас), 2) жасөспірімдік (17 – 25 жас) және 3) кемелденудің басталуы (26 – 30 жас).

Кейінгі жасөспірімдік жасқа (әрі қарай оны біз жай ғана жасөспірімдік деп атаймыз) назар аударайық. Осы тұста, алдымен, жас кезеңі – жай ғана ыңғайлы теориялық тәсіл емес екендігін, бұл – өмірдің ақиқаты екендігін, енді ғана қалыптаса бастаған адамның бір жас кезеңінен екінші жас кезеңіне ауысу барысында физиологиялық, психосоматикалық және интеллектуалды тәртіптегі түбегейлі өзгерістер болатындығын ескеруіміз қажет. Күнделікті өмірде бұл үрдісті «біртіндеп есею» деп атайды. Алайда сәбиді немесе жасөспірімді толыққанды адам ретінде бағаламау дұрыс емес. Бұндай өлшем негізінен ересек адамның белгілеуімен түсіндіріледі. Бұл түсінікті жайт: қоғам мен мәдениетті ересектер жасайды және басымдылық бойынша да дамытын осылар. Бірақ қоғам мен мәдениет – адамдар небәрі құрал болатын әлдебір мақсаттар ғана емес екендігін ескеруіміз қажет. Бұл көзқарас тұрғысынан алып қарағанда, бала немесе жасөспірім – әрине, жарамдылығы аз құрал. Бірақ мақсаты адамдардың өздері болып табылатын гуманистік тұрғыдан қарайтын болсақ, кез келген жас өзіндік бағаға ие және мәдени құндылықтардың жасалуына белгілі бір деңгейде үлес қосады.

Жасөспірімдік кезеңде ересектік мәдениетке және ересектік құндылықтық бағыттарға қарсы тұру тән екендігін ескере келе, бұл қайшылық көбіне нигилистік сипатта өрбиді деп айта аламыз: жасөспірім ересектердің құндылықтарын жоққа шығарады, бірақ, алғашқы кезекте, жалпылама қалыптасқан рухани және материалдық құндылықтарды иемденуге қарсы емес бағдарда болады. Бозбала да, бойжеткен де ересектердің әлеміндегі рухани құндылықтардан алшақтап, нигилистік кейіпте бас тартпайды, жалпы ағымдағы құндылықтарды қабылдайды. Ендеше, ересектер әлеміне қарсы тұру ересектердің өздері осы дәстүрлі құндылықтарды қатаң ұстамағандығынан пайда болуы мүмкін деп топшылаймыз. Нақтырақ айтқанда, жасөспірімдік кезеңдегі сіңірілген құндылықтар жүйесінің негізгі идеалдары олар үшін шындық өмірге жанаспайды емес, керісінше, көпшілік ересектероларды мүлтіксіз сақтаушы, орындаушы болып табылмайтындығын, тек қанаоларды

насихаттаушылар ролін орындайтындығын бейсаналы-саналы түрде түйсінгеннен кейін ғана құндылықтық бағдарларарнасында шағын дағдарыстар пайда болады деп те тұжырымдауымызға болады. Осы орайда, эстетикалық-этикалық өмір құндылықтары саласынан бірер мысал келтіруімізге болады.

Бұл салада кейбір мамандар *өнегелік* пен *моральды* әділ және негіздеп барып былайша ажыратады: «Өнегелік, – деп жазады А.С. Арсеньев, – адамның трансценденттік шексіз тіршілігі тәрізді адамның ықтимал әмбебаптылығымен байланысты, сондықтан да оның принциптері сөзсіз, бұлтарыссыз және жалпылама. Мораль болмысында нормалар мен ережелердің ақырғы жүйесін құрайтын белгілі бір әлеуметтік топ мүшелері ретіндегі адамның өзекті шектеулілігімен байланысты. Ол аталмыш әлеуметтік ағзаны, «бұлтарыссыз», шектеулері бар өнегелікті сақтап қалуға бейімделген өнегелік. Бұл жалпыадамзаттық емес, әрдайым топтық (сословиелік, кластық, ұлттық және т.б.)» [3,78 б.].

Өнегелік нормалары мен идеалдары орнықты және олар гуманистік тұрпатты пафосқа негізделген: «Өлтірме!», «Ұрлама!» т.б. Демек бұл, *ешқашан және ешқандай жағдайда* өлтіруге, ұрлауға және т.б. істеуге болмайды дегендей абсолютті кейіпте құрылған. Бірақ, өмір дегеніміз – «көктегі жұмақ» емес. Өмірде өлтіруге де (мысалы, соғыста), ұрлауға да (мысалы, дұшпандардың құпиясын) және т.б. «жаман» деп танылған нәрселерді істеуге де тура келеді және бұл қайырымдылық, әділдік және т.б. жоғары идеялар үшін істелуі мүмкін болса, зұлымдық ізгілікке айналатындай салыстырмалы сипатқа ие болады. Дұшпанның жауынгерін өлтіріп, өзінің отанын қорғап жатқан әскери адамдарды кінәлауға бола ма? Бірақ, абстрактілі өнеге тұрғысынан – болмайды... Ал нақты өмірде әскери іс-әрекеттерден маңыздылығы төмен, бірақ адамның өнегелік нормасымен емес, «соңғы» мораль нормасымен істеуін талап ететін жағдайлар өте көп кездеседі. Максималистік шабытқа толы кіші жасөспірімдік кезең әрдайым жоғары өнегелік нормасына өздерін сәйкес ұстайтын және іс-әрекеттер жасайтын ересектерді кінәлауға дайын тұрады. Бірақ уақыт өтеді, олар өседі де, нақты өмірдің не екендігін түсінеді. Сол кезде өнегелік нормалардан жай ғана бас тартуды емес, сондай-ақ өрескел бұзушылықтарды, тіпті мораль нормаларының бұзылуын да кінәлайды. Құндылықтық максимализм айтарлықтай жеңілдейді.

Сонымен қатар жасөспірімдік кезеңге қатысты қоғам тарапынан қойылатын талаптар мен үміттер, сондай-ақ осы талаптарды қанағаттандырмаған жағдайда қолданылатын жазалау шаралары да өзгереді. Сөйтіп, қоғамда материалды (дене еңбегі) да, рухани да мінез-құлықтың элементтері үйлесім тапқан бозбала мен бойжеткеннің идеалды бейнесі немесе ережесі жасалғандай болады. Осыған байланысты; білім беру мен тәрбие беру жүйесі, сананы идеологиялық өңдеу т.б. арқылы осындай идеалды бейнені өндірудің бүтіндей бір *ынталандыру* жүйесі қолданылады.

Бұндай психологиялық ынталар, мінез-құлық, іс-әрекет болмас бұрын, алдымен, жеке адамдаоның ішкі рухани әлемі, құндылықтық бағыттары, ерекше ықыласы, өмірдегі ұстанымы белгілі бір түрде өздігінше ұйғарылады және ерекше кезеңдерден өтеді.

Қорыта келе, біз бұдан құндылықтық бағдарлардың материалдық және руханилыққа негізделген жалпылама ұстанымдарының келбетін түйсіне аламыз. Бірақ тұлға дамуының жоғары деңгейі, тіпті болмаса, материалдық құндылықтардың басымдылыққа шығарылуы мен руханилықты көтермелеу шартты түрде құрылған парадигмалар болып табылады деген сияқты көзқарастар бүгінгі күнге дейін сақталып отыр. Дегенмен, рухани құндылықтар барынша абсолютті, ал материалдық, оның ішінде утилитаристік құндылықтар барынша шартты екендігін мынадай дәйектемелермен анықтауымызға болады. Қоғамдағы ірі капитал иесінің дәурені өмір сүріп тұрған кезінде және ол жеке индивидуализм болғандықтан, кейіннен тарихта айтарлықтай мәртебелі орынға ие бола алмайды, керісінше, руханилыққа басымдылық берген, өнер иелері, ғалымдар мен жазушылар т.б. тұлғалар тарихи жадыда мәңгі сақталады. Екіншіден, руханилыққа басымдылық беру алаңсыздық, тазалық, ішкі дүние жайбарақаттылығы сияқты көңіл-күйлерге қарай жетелесе, материалдық құндылықтар көп жағдайда, бұған керісінше жағдайларға жетелеуге қарай бейім тұрады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1 Назарбаев Н.Ә. *Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру // Егемен Қазақстан.* - 2017.- 12 сәуір. - 1-2 б.
- 2 Шницерльман В. А. *Позднепервобытная община земледельцев-скотоводов и высших охотников, рыболовов и собирателей // История первобытного общества. Эпоха первобытной родовой общины. М.: Наука, 1986. – 556 с.*
- 3 Арсеньев А.С. *Проблема цели в воспитании и образовании. Научное образование и нравственное воспитание // «Развитие личности». – 2014. – № 1. – С. 108-127.*

References

- 1 Nazarbaev N.Ә. Bolashaqqa bagdar: ruhani zhaңnyru // Egemen Qazaqstan.- 2017.- 12 sәuir. - 1-2 b.
- 2 Shnirel'man V. A. Pozdnepervobytnaya obshchina zemledel'cev-skoto-vodov i vysshih ohotnikov, rybolovov i sobiratelej // Istoriya pervobytnogo obshchestva. Epoha pervobytnoj rodovoj obshchiny. M.: Nauka, 1986. – 556 s.
- 3 Arsen'ev A.S. Problema celi v vospitanii i obrazovanii. Nauchnoe obrazovanie i npravstvennoe vospitanie // «Razvitie lichnosti». – 2014. – № 1. – S. 108-127.

МРНТИ 04.41.21

<https://doi.org/10.51889/2020-2.1728-8940.22>

Kazakov V.¹

¹*KazNU named after Al-Farabi
Almaty, Kazakhstan*

**MIGRATION SENTIMENTS OF KAZAKHSTANI YOUTH IN THE CONTEXT OF
EDUCATIONAL MIGRATION**

Abstract

This article is part of a study of educational migration from Kazakhstan. It analyzes the degree of influence of social, cultural, economic aspects on the migration mood of Kazakhstani youth in the real socio-economic conditions of Kazakhstani society. A number of push factors, or systemic problems of the public and private sectors, provoking a massive flow of educational migrants from the Republic are considered. On the basis of the collected statistical information, personal motives, preferences and social trends are determined in the formation of the migration flow. A survey was conducted to identify current migration intentions and attitudes of Kazakhstani youth. The priority directions of migration in the context of the global systemic crisis are studied.

Key words: migration behavior, educational migration, migration flow, youth attitudes, social motive, economic crisis.

Казаков В. Ю.¹

¹*Аль-Фараби атындағы ҚазҰУ-і
Алматы, Қазақстан*

**БІЛІМ БЕРУ КӨШІ-ҚОНЫ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ЖАСТАРДЫҢ
КӨШІ-ҚОНДЫ ҚОЗДЫРАТЫН ФАКТОРЛАРЫ**

Аңдатпа

Бұл мақала Қазақстаннан білім беру көші-қонын зерттеуге арналған. Онда әлеуметтік, мәдени, экономикалық аспектілердің қазақстандық қоғамның нақты әлеуметтік, экономикалық жағдайындағы қазақстандық жастардың көші-қон көңіл-күйіне әсер ету дәрежесі талданады. Бірқатар итермелейтін факторлар немесе республикадан білім мигранттарының көптеп келуіне себеп болатын мемлекеттік және жеке сектордың жүйелік мәселелері қарастырылады. Жиналған статистикалық ақпарат негізінде көші-қон ағынының қалыптасуындағы жеке себептер, қалаулар және әлеуметтік бағыттар анықталады. Қазақстандық жастардың көші-қон ниеттері мен көзқарастарын анықтау мақсатында сауалнама жүргізілді. Әлемдік жүйелік дағдарыс жағдайында көші-қонның басым бағыттары зерттелген.

Түйін сөздер: көші-қон мінез-құлқы, білім беру көші-қоны, көші-қон ағымы, жастардың көзқарасы, әлеуметтік мотив, экономикалық дағдарыс.